

TÜRK - İSLAM MEDENİYETİ AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Yılda iki kez yayımlanan uluslar arası hakemli bir dergidir.

Editor / Editor in Chief

Prof. Dr. Mehmet AYDIN

Editör Yardımcıları / Associates Editor

Doç. Dr. Dicle AYDIN

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ARAS

Yıl / Years : 8 Sayı / Number : 16

KONYA - 2013 - YAZ

HZ. İSA'NIN DAĞDAKİ VAAZINA HIRİSTİYANLIK AÇISINDAN GENEL BİR BAKIŞ

Yrd.Doç.Dr.Hülya ÇETİN*

Öz

Vaazda, Hz. İsa'nın halka yönelik temel mesajlarını üç ana noktada özetlemek mümkündür: Bunlardan ilki, insanları Tanrı'nın Krallığına davet etmektir. Bu davet Tanrı'nın emir ve yasalarına bağlanmak suretiyle ona iman etmeyi ve yaklaşan hesap/yargı gününe karşı hazırlıklı olmayı içermektedir. Temel mesajlardan ikincisi, Musa hukuku olarak da adlandırılan ilahî yasalara ya da haram ve helal kurallarına sıkı sıkıya bağlanmakla ilgilidir. Vaazda, Hz. İsa bu kurallara bağlılığı Matta, 5: 18-19 belirtmiştir. Hz. İsa'nın mesajları arasında öne çıkan üçüncü husus ise, toplumda özellikle din adamları ve yöneticilerle ilişkili olarak görülen ahlâksızlıklara karşı mücadeledir. Kendisi, yaşadığı dönemde toplumsal yapıya egemen olan sosyokültürel çöküşe karşı bizzat tavır almış, hukukun ve ahlâkın önemini vurgulamıştır.

Anahtar Kelimeler: Vaaz, İsa, Krallık, Hukuk, Ahlak.

In Christianity of Christ from the Mountain to Say an Overview

Abstract

In the sermon, Christ's ring, it is possible to summarize the main point underlying messages for three: the first of these is to invite to the Kingdom of God in the people. This invitation to God's commandments and who believe in him and by the upcoming connect account includes being prepared against the day of judgment. Key messages from the divine laws, also called the law of Moses, the second, or haram and halal rules tightly In the sermon, commitment to these principles in Christ Matthew, 5: 18-19. Among the messages of Jesus is the third thing stand out, especially in the community to be seen as associated with the clergy and the immoral against the challenge. He lived in the period of social structure that has dominated the sociocultural more have taken a stand against the importance of the rule of law and morals in person.

Keywords: Sermon, Christ, Kingdom, Law, Ethics

---

* ÇOMÜ İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi. Doktora tezinden özetlenmiştir.

1. Giriş

Hıristiyanlık, Hıristiyanların dinidir. Hıristiyanlar, Mesih'e bağlı, ona inanan kimselerdir. Christos, İbranice Mesih sözünün Yunancasıdır. Aslında christos, yağlanmış ve takdis edilmiş demektir.¹

Hıristiyanlık günümüzden yaklaşık 2.000 yıl önce yaşayan Nasıralı İsa'nın çevresinde gelişen bir dindir. Hareketin doğuşu Yahudilikteki Mesianizm ümit ve inancına dayanır. Hz. İsa da İsrail oğullarını istikbalde bahşedilecek Tanrı'nın Krallığına hazırlamak üzere tebliğine başlamıştı. Onun tebliğleri ve varlığı dünyadan ayrılmasında sonra cemaate giren Pavlus'un karizmatik yorumlarıyla yeni bir yön kazanmış ve bugünkü Hıristiyanlığın temellerini oluşturmuştur.²

Hıristiyanlık Monoteist (Tek Tanrıcı) dinler içerisinde yer almasına rağmen, Hıristiyan monoteizmi açıklık arz etmez. Baba-Oğul-Ruh'ul-Kudüs üçlüsü içinde tek Tanrı kavramını kurmaya çalışır.³

Hz. İsa'nın yolundan giden ilk havarilerle başlayan Hıristiyanlık, önceleri bir cemaat inancından başka bir şey ifade etmiyordu. Hatta bu ilk toplum, daha çok Yahudi örf ve âdetlerine bağlı bir toplumdur.⁴

Hıristiyanlığın Doğuşu ve Hz. İsa Zamanındaki Durumu

Hz. İsa'nın doğduğu yıllarda Filistin, Roma imparatorluğunun hâkimiyeti altında idi. Yahudiler, çeşitli mezheplere bölünmüş, dini konular çıkar meselesi olmuştu. Kudüs'teki, Kutsal mâbet ticaret yeri haline getirilmiş, şekilcilik samimiyeti boğmuştu. Tek Tanrı inancına sahip Yahudiler, Putperest Romalılardan kurtulma yollarını aradı. Bunun için bir kurtarıcı, Mesih bekliyorlardı. Hz. İsa bu sırada ortaya çıktı.⁵

Hz. İsa bir Yahudi Peygamberi olarak I. yüzyılda Filistin bölgesinde yaşamıştır. Onun İsrail oğullarına yönelik mesajı, kendisinden sonra havariler tarafından yorumlanarak, zamanla Yahudilikten ayrı Hıristiyanlık adında bir din olmuştu. Hıristiyan dininin inanç esaslarının oluşmasında da Hz. İsa'nın şahsiyeti ve misyonu önemli rol oynamıştı. Hz. İsa doğumu, hayatı ve ölümü ile hem yaşadığı dönemde hem de ölümünden yüzyıllar sonra bile adından en çok söz edilen şahsiyetlerden biri olarak tarihe damgasını vurmuştur.⁶

¹ Gündüz, Ş; *Hıristiyanlık*, s.48-50, G.Tümer-A.Küçük; *Dinler Tarihi*, s.261,Aydın,M; *Dinler Tarihine Giriş*,s.134

² Sarıncıoğlu, E; *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, s.293.

³ Aydın, M; *Dinler Tarihine Giriş*, s.134-135, G.Tümer-A.Küçük; *Dinler Tarihi*, s.262-263.

⁴ Gündüz, Ş; *Hıristiyanlık*, s.24.

⁵ Tümer, G – Küçük, A; *Dinler Tarihi*, s.268.

⁶ Aydın, M; "Yahudi Bir Peygamberden Gentile Tanrı'ya: İsa'nın Tanrılaştırma Süreci" s.47-74.

Hız. İsa'nın otuz yılı aşkın hayatı ve üç yıl gibi kısa süren görevi geçmişte birçok tartışma ve araştırma konusu olmuştur. Bu tartışma ve araştırma konuları; O'nun olağanüstü doğumu, tebliği sırasında birçok olağanüstü olayda rol oynaması, ölmesi ve mucizevî bir şekilde yeniden dirilmesi, Tanrı veya insan olmasıdır. Hıristiyan teologları bu kadar önemli bir şahsiyet olan Hız. İsa ve onun yaptıklarını inceleyen Kristoloji (Christology) adında bir ilim dalı bile oluşturmuşlardır.⁷

Dini ve sosyal açıdan ise fikhî meselelerin yoğun bir biçimde tartışıldığı, Yahudi mezheplerinin ortaya çıktığı bir dönemdi. Yahudi din adamları genel olarak Sadukiler, Ferisiler ve Esseniler şeklinde mezheplere ayrılmıştı. Bu mezheplerin mensuplarının hepsi tek Tanrı'ya inanmakla beraber, geleneklere verdikleri değer bakımından birbirlerinden ayrılmaktaydı.⁸ Sadukiler; Şeriatın yazılı metnine titizlikle bağlı olmakla beraber, tefsirleri ve yeniden dirilişi kabul etmiyordu. Bu grup toplumun en etkili ve en zengin kesimini oluşturuyordu.⁹ Ferisiler; Şeriatın sıkı hükümlerine çok sayıda gelenek ve görenek ilave ediyor, Musa'ya ve Sinai Vahye kadar varan şifahi geleneklere önem veriyordu.¹⁰ Bu bağlamda toplumun üst kesimlerinde ve büyük şehirlerde büyük bir ahlaki çöküntü yaşanmakta; yoksul, zayıf ve namuslu insanlar ezilmekteydi. Halkın büyük çoğunluğu Tanrı'nın kendilerini yalnız bırakmayacağı, Davut soyundan bir Mesih'in geleceği ve bütün insanları kurtaracağı, her şeyin düzeleceği ümidi ve beklentisi içindeydi.¹¹

Bu dönem, eldeki kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla, özellikle yöneticilerle ve din adamlarıyla ilgili skandalların, siyasi ve ahlâkî suiistimallerin sıkça görüldüğü bir zaman dilimi olarak da dikkat çeker. Din adamları ve bilginleri hiyerarşisindeki menfaat kavgaları, dinî emir ve kuralların keyfi yorumlanması ve yöneticilerin dinî kurallara aykırı tutum ve tavırları, bunlardan rahatsız olan çeşitli kişilerce sıkça tenkit konusu yapılmaktaydı. Tarihsel kaynaklarda, kutsal kişiler ya da peygamberler olarak tanımlanan (ya da kendilerini böyle tanımlayan) bu şahıslar bazen insanlar arasında dolaşarak bazen de etraflarında oluşturdukları cemaatler aracılığıyla bu ahlâki ve siyasi bozulmuşluğa karşı mücadele ediyorlardı.¹² Çoğunluğu yüzeysel ve sınırlı kalan bu tür hareketlerin bir kısmı oldukça etkili olmuş ve geniş halk kitlelerini etrafında toplamıştır. Doğal olarak bu hareketlerin öncüleri de gerek siyasi yöneticileri gerekse topluma yön veren din adamları hiyerarşisini rahatsız etmiş, onların tepkisini çekmiştir.

⁷ Borb, M; *Jesus*, s.43; Brooke G.J; *The Birth Of Jesus*, s.78.

⁸ Burg, H; *Christentum und Jesus*, s.85.

⁹ Lapede, P - Ulrich, L; *Jesus In Two Perspectives A Jewish-Christian Dialog*, s.38.

¹⁰ Burg, H; *Christentum Und Jesus*, s.102.

¹¹ Bihlmeyer, K -Tuchle, H; *I ve IV. Yüzyıllarda Hıristiyanlık*, s.7-8.

¹² Kevin, J.D; *Christian Faith And Social Action*, s.164.

2. Dağdaki Vaazın Verildiği zamandaki dini ve siyasi durum

Hız. İsa öncesindeki dini ve siyasi duruma göz attığımızda şöyle bir tablo görürüz: Filistin bölgesi M.Ö.332’de Büyük İskender’in işgaliyle birlikte Yunan Medeniyetinin etkisini hissetmeye başlamıştı. M.Ö.63’ten itibaren ise Roma’ya bağlı bir Yahudi Krallığı haline geldi. Hız. İsa’nın doğduğu yıllarda bu krallığın başında “Büyük Hirodes” (M.Ö.37-M.S.4) vardı. Daha sonraki bazı gelişmeler sonucunda Yahuda ve Samireye’yi içine alan bölge Roma valilerince idare edilmeye başlandı. M.S. 26-36 yılları arasında görev yapmış olan ve İsa’nın idamını onaylayan Pontius Platus da bunlardan biridir. Bu idare tarzı içerisinde Yahudiler bir tür yargılama özerkliğine sahipti.¹³ Özel mahkemeleri vardı. Ancak, idam cezası için valinin onayı gerekmektedir. Anlaşılan Roma, idaresi altındaki milletlere dini inanç konusunda belli bir özgür saha bırakmaktadır. Fakat otoritesine karşı tehdit olarak gördüğü eylemlere çok sert mukabelede bulunmaktadır. Bu şartlar altında Yahudilere belli düzeyde hoşgörü gösteren Putperest Roma ile, tarihleri siyasi mücadelelerle geçmiş ve dini anlayışları dünyevi hakimiyeti gerektiren “Tanrı’nın seçilmiş halkı”nın barış ve huzur içerisinde yaşamaları imkansız olmuştur.Yahudiler, boyun eğmek zorunda olsalar da, Roma egemenliğini hazmedemez durumdadırlar. Bekledikleri Mesih de -o gün Roma esaretinden buldukları için- onları Romalıların elinden kurtaracak bir şahsiyettir.¹⁴

Hız. İsa’nın Dağdaki Vaazını verdiği dönemde Filistin’in dini coğrafyasına baktığımızda, Yahudilik ve Putperestliğin bölgede hakim inançlar olduğunu görmekteyiz. Putperestler Roma Devletinin himayesi altındadır, ancak nüfus açısından bölge halkının çoğunluğu Yahudidir. Romalılar politeisttir. Böyle bir inançta bir takım gelenekler var olmakla birlikte, sınırları açıkça belli bir teolojik ve ritüel yapı söz konusu değildir. Hız.İsa öncesinde Yahudilik ise yekpare bir yapı arz etmez. Genel hatlarıyla bu yapı şu şekilde tasvir edilebilir: Mabel’i merkez edinmiş olan Ferisiler ve Sadukiler’den oluşan Yahudilik; Esseniler ve diğer vaftizci hareketler gibi Filistin-Ürdün bölgesinde yer alan ve merkezi Yahudilikten ayrı gruplar ile sentezci bir nitelikte olup, kendi inançları ile yerel ve kültürel bazı unsurları birleştirmiş olan Samiriler, yani Heretik Yahudilik.¹⁵

Hız. İsa’nın, hangi Yahudi akımı içerisinde doğup büyüdüğü hakkında farklı görüşler varsa da, onun hitap ettiği kesim Ortodoks Yahudilerdir. Bu Ortodoks Yahudiliğe inanç ve dini uygulamalar açısından baktığımızda şu hususlar dikkati çeker: Hız. İsa’nın yaşadığı döneme gelinceye dek Yahudilikte yerleşik bir akidenin, yani üzerinde genel mutabakat oluşmuş bir inanç sisteminin henüz var olmadığı anlaşılmaktadır¹⁶ Bununla birlikte dönemin

¹³ Gough, M; *The Early Christians*, s.130.

¹⁴ Leeuwen, A.T; *Christianity In World History*, s.36-89.

¹⁵ Gündüz Ş, “İslam da Ötekinin Bilimi”, s.177-189.

¹⁶ Vermes ,G; *Jesus The Jew*, s.102-11; Doran, R; *Birth Of A Worldview In Early In Its Jewish And Pagan Context*, s.93-98.

Yahudileri arasında Tevrat'ta ifadesini bulan bazı temel inanç unsurlarının varlığı muhakkaktır. Bunlardan en başta geleni Tanrı inancıdır. Dini hayatın merkezinde ise mabed vardır. Diğer yandan Yahudi "Kanun" u(Şeriati) özellikle Ortodoks Yahudiliğin ana bünyesini oluşturan Ferisiler nezdinde hayati bir öneme sahiptir. Buna ilaveten, şimdi olduğu gibi, o dönemde de Yahudilik bu dünya ile son derece ilgili bir din görünümündedir. Öyle ki, bu dini asıl unsurları itibariyle tarihten ve siyasetten ayrı düşünmek neredeyse mümkün değildir.¹⁷ Önemli dini fenomenler ya tamamen bu dünyaya yöneliktir ya da bunların bu dünyaya yönelik bir tarafı mevcuttur. Yahudi kutsal metinlerine baktığımızda da, çoğunlukla bir milletin dini ve siyasi mücadele tarihini görürüz. Rabb'in ve Hz. Musa'nın İsrailoğullarına telkinleri çoğunlukla bu dünyaya dairdir. İlahi ceza da mükâfat da bu dünyadadır. Rabbe itaat veya itaatsizlik, sonuçlarını net bir biçimde siyasi ve toplumsal planda gösterir. Meselâ, Hâkimler dönemi boyunca, İsrail oğulları başka ilahlara taptığında Rab öfkelenip onları diğer milletlerin eline verir. Pişman olup tekrar Rabb'e yöneldiklerinde onları esaretten kurtarır.¹⁸

3. Dağdaki Vaazın Muhatapları

Yeni Ahit'te yer alan ve Sinoptik İnciller olarak adlandırılan ilk üç İncil'de çarmıh hadisesi öncesi İsa'nın, mesajını, öncelikle içinde yaşadığı İsrail oğulları arasında yaymayı hedeflediği anlatılır. Örneğin Hz. İsa, Matta İnciline göre "Ben yalnız İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gönderildim" der.¹⁹ Ayrıca Hz. İsa talebelerinin de kendilerine öğrettiği mesajı İsrail halkı arasında yaymalarını ister: " Hz. İsa, on ikileri şu buyrukla halkın arasına gönderdi: 'Diğer uluslara ait yerlere gitmeyin. Samiriyelere ait kentlerin de hiçbirine uğramayın. Bunun yerine, İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gidin. Gittiğiniz her yerde göklerin egemenliğinin yaklaştığını duyurun'"²⁰ Böylelikle ikişerli gruplar halinde İsa'nın talebeleri, İsa'nın kendilerine öğrettiği mesajı yayarak köy köy dolaşmaya başladılar.²¹

Burada bizi ilgilendiren kısım ise; Hz. İsa Dağdaki Vaazını havarilerine ve kendisine inanan İsrail halkına yapmıştır. Dağdaki Vaazın muhatapları Hz. İsa'ya gönülden bağlı olan kimselerdi diyebiliriz. Çarmıh hadisesinden sonra bütün uluslara gitmeleri Dağdaki Vaazla doğrudan ilgili değildir. Dağdaki Vaazın özelde muhatapları havariler ve İsrail halkından Hz. İsa'ya inan kimselerdi.

4. Dağdaki Vaazın Metni

Hz. İsa'nın talebeleri ve hayranları karşısında dağın yamacına çıkarak

¹⁷ Hoflen, D; *Judaism.*, s.34-40; Bultman,R ; *Theologie Des Neuen Testaments.*, s.93.

¹⁸ *Hakimler* 1-20.

¹⁹ *Matta* 15:24.

²⁰ *Matta*10:5-7.

²¹ *Markos* 6:7; *Luka* 9:3-6.

yaptığı konuşma Hıristiyan ilahiyatında “Dağdaki Vaaz” olarak isimlendirilmiştir. Hz. İsa bu vaazında, Hıristiyanlığın önemle üzerinde durduğu ahlâki prensipleri ifade etmiştir. İsa’nın yaptığı bu konuşma Matta İncilinde ve Luka İncilinde geçmektedir.²²

“Ne mutlu ruhta fakir olanlara, çünkü göklerin egemenliği onlarındır. Ne mutlu yaşlı olanlara! Çünkü onlar teselli edilecekler. Ne mutlu yumuşak huylu olanlara! Çünkü onlar yeryüzünü miras alacaklar. Ne mutlu doğruluğa acıkıp susayanlara! Çünkü onlar doyurulacaklar. Ne mutlu merhametli olanlara! Çünkü onlar merhamet bulacaklar. Ne mutlu yüreği temiz olanlara! Çünkü onlar Tanrı’yı görecekler. Ne mutlu barışı sağlayanlara! Çünkü onlara Tanrı oğulları denecek. Ne mutlu doğruluk uğruna zulüm görenlere! Çünkü göklerin egemenliği onlarındır.

Benim yüzümden insanlar size sövüp zulmettikleri, yalan yere size karşı her türlü kötü sözü söyledikleri zaman ne mutlu size! Sevinin, sevinçle çoşun! Çünkü göklerdeki ödülünüz büyüktür. Sizden önce yaşayan peygamberlere de böyle zulmettiler.”²³

“Yeryüzünün tuzu sizsiniz. Ama tuz tadını yitirirse, bir daha ona nasıl tuz tadı verilebilir? Artık dışarı atılıp ayak altında çiğnenmekten başka işe yaramaz.”²⁴

Dünyanın ışığı sizsiniz. Tepeye kurulan kent gizlenemez. Kimse kandil yakıp tahıl ölçeğinin altına koymaz. Tersine kandilliği koyar; evdekilerin hepsine ışık sağlar. Sizin ışığınız insanların önünde öyle parlansın ki, iyi işlerinizi görerek göklerdeki Babanız’ı yüceltsinler!”

Kutsal Yasa’yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim. Size doğrusunu söyleyeyim, yer ve gök ortadan kalkmadan, her şey gerçekleşmeden, Kutsal Yasa’dan ufacık bir harf ya da bir nokta bile yok olmayacak. Bu nedenle, bu buyrukların en küçüğünden birini çiğner ve başkalarına öyle öğretirse, Göklerin Egemenliğinde en küçük sayılacak. Ama bu buyrukları kim yerine getirir ve başkalarına öğretirse, Göklerin Egemenliğinde büyük sayılacak. Size şunu söyleyeyim: Doğruluğunuz din bilginleriyle Ferisiler’inkini aşmadıkça, Göklerin Egemenliğine asla giremezsiniz!”

“Atalarımıza, ‘adam öldürmeyeceksin. Öldüren yargılanacak’ dendiğini duydunuz ben size diyorum ki, kim kardeşine aşağılayıcı bir söz söylerse, Yüksek Kurul’da yargılanacaktır. Kim kardeşine ahmak derse, cehennem ateşini hak edecektir. Bu yüzden sunakta adak sunarken kardeşinin sana karşı bir şikayeti olduğunu anımsarsan, adağını orada, sunağın önünde bırak git önce

²² Aydın, M; *Dinler Sözlüğü*, s.155-156.

²³ *Matta* 5:1-12, *Luka* 6:20-23.

²⁴ *Matta* 5:13, *Luka* 14:34-35.

kardeşinle barış; sonra gelip adağını sun. Senden davacı olanla daha yoldayken çabucak anlaş. Yoksa o seni yargıca, yargıç da gardiyana teslim edebilir; sonunda da hapse atılabilirsin. Sana doğrusunu söyleyeyim, borcunun son kuruşunu ödmeden oradan asla çıkamazsın.”

“ ‘Zina etmeyeceksin’ dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, bir kadına şehvetle bakan her adam, yüreğinde o kadınla zina etmiş olur. Eğer sağ gözün günah işlemene neden olursa, onu çıkar at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, bütün vücudunun cehenneme atılmasından iyidir. Eğer sağ elin günah işlemene neden olursa, onu kes at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, bütün vücudunun cehenneme gitmesinden iyidir.

“Kim karısını boşarsa ona boşanma belgesi versin’ denmiştir. Ama ben size diyorum ki, karısını fuhuş dışında bir nedenle boşayan onu zinaya itmiş olur. Boşanmış bir kadınla evlenen de zina etmiş olur.”

“Yine atalarımıza, ‘yalan yere ant içmeyeceksin, ama Rab’bin önünde içtiğin antları yerine getireceksin’ dendiğini duydunuz. Oysa ben size diyorum ki, hiç ant içmeyin: Ne gök üzerine, çünkü orası Tanrı’nın tahtıdır; ne yer üzerine, çünkü orası Tanrı’nın tahtıdır; ne yer üzerine, çünkü orası O’nun ayak taburesidir; ne de Yeruşalim üzerine çünkü orası Büyük Kral’ın kentidir. Başınızın üzerine de ant içmeyin. Çünkü saçınızın tek telini ak ya da kara edemezsiniz. Evet’iniz evet, ‘hayır’ınız hayır olsun. Bundan fazlası Şeytan’dandır.²⁵

“ ‘Göze göz, dişe diş’ dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, kötüye karşı direnmeyin. Sağ yanağınıza bir tokat atana öbür yanağınızı da çevirin. Size karşı davacı olup mintanınızı almak isteyene abanızı da verin. Sizi bin adım yol yürümeye zorlayanla iki bin adım yürüyün. Sizden bir şey dileyene verin, sizden ödünç isteyeniyi geri çevirmeyin.”²⁶

“ ‘Komşunu seveceksin, düşmanından nefret edeceksin’ dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, düşmanlarınızı sevin, size zulmedenler için dua edin. Öyle ki, göklerdeki Babanız’ın oğulları olasınız. Çünkü O, güneşini hem kötülerin hem iyilerin üzerine doğurur; yağmurunu hem doğruların hem eğrilerin üzerine yağdırır. Eğer yalnız sizi sevenleri severseniz, ne ödülünüz olur? Vergi görevlileri de öyle yapmıyor mu? Yalnız kardeşlerinize selam verirseniz, fazladan ne yapmış olursunuz? Putperestler de öyle yapmıyor mu? Bu nedenle, göksel Babanızın yetkin olduğu gibi siz de yetkin olun.”²⁷

“Doğruluğunuzu insanların gözü önünde gösteriş amacıyla sergilemekten kaçının. Yoksa göklerdeki Babanız’dan ödül alamazsınız.

²⁵ Matta 5:14-37.

²⁶ Matta 5:38-42, Luka 6:29-30.

²⁷ Matta 5:43-48, Luka 6:27-28, 32-36.

“Bu nedenle, birisine sadaka verirken bunu borazan çaldırarak ilan etmeyin. İkiyüzlüler, insanların övgüsünü kazanmak için havralarda ve sokaklarda böyle yaparlar. Size doğrusunu söyleyeyim, onlar ödülleri almışlardır. Siz sadaka verirken, sol eliniz sağ elinizin ne yaptığını bilmesin. Öyle ki, verdiğiniz sadaka gizli kalsın. Gizlice yapılanı gören Babanız sizi ödüllendirecektir.²⁸

Dua ettiğiniz zaman ikiyüzlüler gibi olmayın. Onlar, herkes kendilerini görsün diye havralarda ve caddelerin köşe başlarında dikilip dua etmekten zevk alırlar. Size doğrusunu söyleyeyim, onlar ödülleri almışlardır. Ama siz dua edeceğiniz zaman iç odanıza çekilip kapıyı örtün ve gizlide olan Babanız’a dua edin. Gizlilik içinde yapılanı gören Babanız sizi ödüllendirecektir. Dua ettiğinizde, Putperestler gibi boş sözler tekrarlayıp durmayın. Onlar söz kalabalığıyla seslerini duyurabileceklerini sanırlar. Siz onlara benzemeyin! Çünkü Babanız nelere gereksinmeniz olduğunu siz daha O’ndan dilemeden önce bilir.

“Bunun için siz şöyle dua edin:

Göklerdeki Babamız,

Adın kutsal kılınsın.

Egemenliğin gelsin.

Gökte olduğu gibi, yeryüzünde de

Senin isteğin olsun.

Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver.

Bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi,

Sen de bizim suçlarımızı bağışla.

Ayartılmamıza izin verme.

Bizi kötü olandan kurtar.

Çünkü egemenlik, güç ve yücelik

Sonsuzlara dek senindir. Amin.

“Başkalarının suçlarını bağışlarsanız, göksel Babanız da sizin suçlarınızı bağışlar. Ama siz başkalarının suçlarını bağışlamazsanız, Babanız da sizin suçlarınızı bağışlamaz.”²⁹

Oruç tuttuğunuz zaman, ikiyüzlüler gibi surat asmayın. Onlar oruç tuttuklarını insanlara belli etmek için kendilerine perişan bir görünüm verirler. Size doğrusunu söyleyeyim, onlar ödülleri almışlardır. Siz oruç tuttuğunuz zaman, başınıza yağ sürüp yüzünüzü yıkayın. Öyle ki, insanlara değil, gizlide olan Babanız’a oruçlu görünesiniz. Gizlilik içinde yapılanı gören Babanız sizi ödüllendirecektir.³⁰

²⁸ Matta 6:1-4.

²⁹ Matta 6:5-15, Luka 11:2-4.

³⁰ Matta 6:16-18.

“Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin. Burada güve ve pas onları yiyip bitirir, hırsızlar da girip çalarlar. Bunun yerine kendinize gökte hazineler biriktirin. Orada ne güve ne pas onları yiyip bitirir, ne de hırsızlar girip çalar. Hazineniz neredeyse, yüreğiniz de orada olacaktır.

“Bedenin ışığı gözdür. Gözünüz sağlamsa, bütün bedeniniz aydınlık olur. Gözünüz bozuksa, bütün bedeniniz karanlık olur. Buna göre, içinizdeki ‘ışık’ karanlıksa, ne korkunçtur o karanlık!

“Hiç kimse iki efendiye kulluk edemez. Ya birinden nefret edilip öbürünü sever, ya da birine bağlanıp öbürünü hor görür. Siz hem Tanrı’ya hem de paraya kulluk edemezsiniz.”³¹

“Bu nedenle size şunu söylüyorum: ‘Ne yiyip ne içeceğiz?’ diye canınız için, ‘Ne giyeceğiz?’ diye bedeniniz için kaygılanmayın. Can yiyecekten, beden de giyecekten daha önemli değil mi? Gökte uçan kuşlara bakın! Ne eker, ne biçer, ne de ambarlarda yiyecek biriktirirler. Göksel Babanız yine de onları doyurur. Siz onlardan çok daha değerli değil misiniz? Hangi biriniz kaygılanmakla ömrünü bir anlık uzatabilir? Giyecek konusunda neden kaygılanıyorsunuz? Kır zambaklarının nasıl büyüdüğüne bakın! Ne çalışırlar, ne de iplik eğirirler. Ama size şunu söyleyeyim, bütün görkemine karşın Süleyman bile bunlardan biri gibi giyinmiş değildi.

Bugün var olup yarın ocağa atılacak olan kır otunu böyle giydiren Tanrı’nın sizi de giydireceği çok daha kesin değil mi, ey kıt imanlılar?

“Öyleyse, ‘Ne yiyeceğiz? Ne içeceğiz?’ ya da ‘Ne giyeceğiz?’ diyerek kaygılanmayın. Uluslar hep bu şeylerin peşinden giderler. Oysa göksel Babanız bütün bunlara gereksinmeniz olduğunu bilir. Siz öncelikle O’nun egemenliğinin ve doğruluğunun ardından gidin, o zaman size bütün bunlar da verilecektir. O halde yarın için kaygılanmayın. Yarının kaygısı yarının olsun. Her günün derdi kendine yeter.”³²

“Başkasını yargılamayın ki, siz de yargılanmayasınız. Çünkü nasıl yargılasanız öyle yargılanacaksınız. Hangi ölçükle verirseniz, aynı ölçükle alacaksınız. Sen neden kardeşinin gözündeki çöpü görürsün de kendi gözündeki merteği fark etmezsin? Kendi gözünde mertek varken kardeşine nasıl, “izin ver, gözündeki çöpü çıkarayım” dersin? Seni ikiyüzlü! Önce kendi gözündeki merteği çıkar, o zaman kardeşinin gözündeki çöpü çıkarmak için daha iyi görürsün.”³³

³¹ Matta 6:19-24, Luka 12:33-36, Luka 16:13.

³² Matta 6:25-34, Luka 12:22-31.

³³ Matta 7:1-5, Luka 6:37-38, 41-42.

Kutsal olanı köpeklere vermeyin. İncilerinizi domuzların önüne atmayın. Yoksa bunları ayaklarıyla çiğnedikten sonra dönüp sizi parçalayabilirler.”³⁴

“Dileyin, size verilecek; arayın, bulacaksınız; kapıyı çalın, size açılacaktır. Çünkü her dileyen alır, arayan bulur, kapı çalana açılır. Hanginiz kendisinden ekmek isteyen oğluna taş verir? Ya da balık isterse yılan verir? Sizler kötü yürekli olduğunuz halde çocuklarınıza güzel armağanlar vermeyi biliyorsanız, göklerdeki Babanız’ın, kendisinden dileyenlere güzel armağanlar vereceği çok daha kesin değil mi?³⁵

İnsanların size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın. Çünkü Kutsal Yasa’nın ve peygamberlerin söylediği budur”³⁶

“Dar kapıdan girin. Çünkü yıkıma götüren kapı geniş ve yol enlidir. Bu kapıdan girenler çoktur. Oysa yaşama götüren kapı, yol da çetindir. Bu yolu bulanlar azdır.”³⁷

“Sahte peygamberlerden sakının! Onlar size kuzu postuna bürünerek yaklaşırlar, ama özde yırtıcı kurtlardır. Onları meyvelerinden tanıyacaksınız. Dikenli bitkilerden üzüm, devedikenlerinden incir toplanabilir mi? Bunun gibi, her iyi ağaç iyi meyve verir, kötü ağaç ise kötü meyve verir. İyi ağaç kötü meyve kötü ağaç da iyi meyve veremez. İyi meyve vermeyen her ağaç kesilip ateşe atılır. Böylece sahte peygamberleri meyvelerinden tanıyacaksınız.”³⁸

“Bana ‘Ya Rab, ya Rab!’ diye seslenen herkes Göklerin Egemenliğine girmeyecek. Ancak göklerdeki Babam’ın isteğini yerine getiren girecektir. O gün birçokları bana diyecek ki, ‘Ya Rab, ya Rab! Biz senin adınla peygamberlik etmedik mi? Senin adınla cinler kovmadık mı? Senin adınla birçok mucize yapmadık mı? O zaman ben de onlara açıkça, ‘Sizi hiç tanımadım, uzak durun benden, ey kötülük yapanlar! Diyeceğim.’”³⁹

“İşte bu sözlerimi duyup uygulayan herkes, evini kaya üzerine kuran akıllı bir adama benzer. Yağmur yağar, seller basar, yeller eser, eve saldırır; ama ev yıkılmaz. Çünkü kaya üzerine kurulmuştur. Bu sözlerimi duyup da uygulamayan herkes, evini kum üzerine kuran budala adama benzer. Yağmur yağar, seller basar, yeller eser, evi sarsar. Ev yıkılır; yıkılışı da korkunç olur.”⁴⁰

5. Dağdaki Vaazın İmanla İlgili Hükümlerinin Tahlili

Hz. İsa’nın halka yönelik temel mesajlarını üç ana noktada özetlemek mümkündür. Bunlardan ilki, insanları Tanrı’nın krallığına davet etmektir. Bu

³⁴ Matta 7:6.

³⁵ Matta 7:7-11, Luka 11:9-13.

³⁶ Matta 7:12.

³⁷ Matta 7:13-14, Luka 13:24.

³⁸ Matta 7:15-20, Matta 12:33-35, Luka 6:43-44.

³⁹ Matta 7:21-23.

⁴⁰ Matta 7:24-27, Luka 6:47-49.

davet, Tanrı'nın emir ve yasaklarına bağlanmak suretiyle ana iman etmeyi ve yaklaşan hesap/yargı gününe karşı hazırlıklı olmayı içermektedir.⁴¹ Temel mesajlardan ikincisi, Musa hukuku olarak da adlandırılan ilahi yasalara ya da haram ve helal kurullarına sıkı sıkıya bağlanmakla ilgilidir. Bu konuda Hz. İsa, hitap ettiği insanlara şöyle demektedir:

“Kutsal Yasa’yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim. Size doğrusunu söyleyeyim, yer ve gök ortadan kalkmadan, her şey gerçekleşmeden, Kutsal Yasa’dan ufacak bir harf ya da bir nokta bile yok olmayacak. Bu nedenle, bu buyrukların en küçüğünden birini çiğner ve başkalarına öyle öğretirse, Göklerin Egemenliğinde en küçük sayılacak. Ama bu buyrukları kim yerine getirir ve başkalarına öğretirse, Göklerin Egemenliğinde büyük sayılacak.”⁴²

Hz. İsa’nın mesajları arasında öne çıkan üçüncü husus ise, toplumda özellikle din adamları ve yöneticilerle ilişkili olarak görülen ahlaksızlıklara karşı mücadeledir. Kendisi, yaşadığı dönemde toplumsal yapıya egemen olan sosyo-kültürel çöküşe karşı bizzat tavır almış, hukukun ve ahlakın önemini vurgulamıştır.⁴³ Bu dönemde toplumu kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye çalışan özellikle Ferisi ve Saduki ileri gelenlerinden oluşan gruplar, hukuku da menfaatlerine göre yorumlayıp uygulamakta; dinsel inanç, beklenti ve mekanları kişisel amaçlarına uygun şekilde anlayıp kullanmaktaydılar.⁴⁴ Ayrıca hem Yahya, hem de İsa ile ilgili hadiselerde görüldüğü gibi, toplumsal yapı, kendi otoritesine karşı oluşabilecek her türlü muhalefeti şiddetle bastırmaktan veya ortadan kaldırmaktan asla çekinmeyen bir siyasal mekanizmanın tahakkümü altında bulunuyordu. İşte Hz. İsa söz ve eylemleriyle bütün bu güç odaklarına karşı mücadele etmiştir.⁴⁵ Ve şöyle demiştir: “Hiç kimse iki efendiye kulluk edemez, Ya birinden nefret edip öbürünü sever, ya da birine bağlanıp öbürünü hor görür. Siz Tanrı’ya, hem de paraya kulluk edemezsiniz.”⁴⁶

6. Dağdaki Vaazın İbadetle İlgili Hükümlerinin Tahlili

Hz. İsa’nın, Dağdaki Vaazına, Hıristiyanın müjdelerde belirtilen özelliklerini açıklamakla başladığı dile getirilmiştir. Daha sonra, bu müjdeler ışığında yaşaması karşılığında toplum içerisindeki sağlığını açıklamak için de onu tuz ve ışığa benzetmiştir. Sonra sözlerine Hıristiyan kişinin doğruluğunun Tanrı yasasını kabul etmesi ve hiçbir öğüdü görmemezlikten gelmemesi ve ilahi öğretiye hiçbir engel koymamasıyla da, din bilginleri ve

⁴¹ Backus, I; *The Church Fathers In The West*, s.114-119.

⁴² *Matta* 5:18-19.

⁴³ Aydın, M; *Dinler Sözlüğü*, s.155-156; Bowden, J; *Jesus*, s.1.80.

⁴⁴ John, R; *Basic Christianity*, s.116.

⁴⁵ Armstrong, K; *A History Of God From Abraham To The Present*, s.111.

⁴⁶ *Matta* 6:24.

Ferisilerin doğruluğundan daha üstün gelmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴⁷ Hıristiyanın doğruluğu, sadece söz ve davranışlarla ortaya koyduğu sınırsız bir doğruluk değil, yüreğinde kaynayan, fikirlerinde ve müdafaasında ortaya çıkan bir doğruluk olması gerektiği belirtilmiştir. Bu doğruluğun Hıristiyanın içinde bulunup gizlilik içinde yaptığı bir doğruluk olduğu vurgulanmıştır.⁴⁸

Hız. İsa'nın öğretisine uygun olan doğruluğun, dini ve ahlaki olmak üzere iki uzantısını kapsadığını anlamının önemli olduğu söylenmiştir. Kimileri İnanan Hıristiyana gerekli olan şeyin genel ya da özel anlamda kiliseye gitmenin dini bir canlılık olduğunu söyler.⁴⁹ Bunların aksine takva ve sakınmayı terk ederek dinden soyutlanmış bir Hıristiyanlığı anlatma gayretinde olanların var olduğundan söz edilmiştir.⁵⁰ Onlara göre Tanrı'ya yapılan dua sanki dünyalık bir çağırma ya da komşularıyla günlük sıradan konuşmayı ifade etmektedir.⁵¹ Fakat Hız. İsa İnananlara gerçek Hıristiyan kişinin doğruluğunun, iki hususu birlikte kapsadığını söylemiştir: Takva ve ahlak, Kilisede ve dünyada hizmet.⁵²

Hız. İsa, Hıristiyanın doğruluğunun, kutsal yasaya uyan din bilginlerinin doğruluğundan daha fazla olması gerektiğini öğretmiştir. İtaatin yürekten olması ve sevginin, bazılarını sevmekle yetinen Putperestlerin din sevgisinden daha büyük olması gerektiğini söylemiştir. Hıristiyanın sevgisinin aynı zamanda düşmanlarını da kapsamaması gerektiğini söylemiştir.⁵³

Yeni Ahit, Hıristiyanların diğer insanlara benzemediğinden epeyce bahsetmektedir. Hız. İsa kendisine tabii olanları sözde kilisenin riyakâr vaziyetine bürünmemelerini, Hıristiyan bir toplum olmaya, bunu yaşantısında ve amellerinde dini kurumlardan üstün tutmaya ve büyük kilisenin ortasında küçük ama hakiki bir kilise kurmaya davet etmiştir.⁵⁴ Dindarlık yolunda ve ahlak hususunda en temel ihtilaf; "Hıristiyanın doğruluğunun", soyut bir dış görünüşten ibaret değil, yüreğinin derinliğinde olması gerektiği vurgulanmıştır.⁵⁵

Dağdaki Vaazda Hız. İsa, iyi amellerini görmeleri için insanların gözleri önünde yapan hıristiyanları uyarmıştır. İlk anda bu vasiyet daha evvel geçmiş olan "Sizin ışığınız insanların önünde öyle parlansın ki, iyi işlerinizi yaparak göklerdeki Babanızı yüceltsinler!"⁵⁶ vasiyetiyle çelişiyor gibi görünmektedir.⁵⁷ İyi amellerde bulunma hususunda Dağdaki Vaazda iki metne rastlamaktayız.

⁴⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.118-123

⁴⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount.*, s.133.

⁴⁹ Fox, E; *The Sermon On The Mount*, s.78-86.

⁵⁰ Candy, M.; "*Sermon*" s.601-610.

⁵¹ Witte, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.76.

⁵² Fox; E; *The Sermon On The Mount*, s.87-88.

⁵³ Matta 5, Brill, E; *The İdeal Of The Self-Governing Church.*, s.90.

⁵⁴ Stock, A; *The Method And Message Of Matthew*, s.80.

⁵⁵ Swinburne, R; *The Christian God*, s.209.

⁵⁶ *Matta* 5:16.

⁵⁷ Guthrie, D; *New Bible Commentary*, s.302.

Her ikisinde de “Görsünler diye” ya da “Size baksınlar diye” lafızlarıyla ifade edilmiştir. İlk sözde Hıristiyanlara öğüt veren söylem, ikincisinde ise Hıristiyanları sakındıran söylemle karşılaşılır.⁵⁸ Bunun tahlilinin şu şekilde yapıldığı vurgulanmıştır. Bu söylemlerin temel anlamda çelişkili olmadığı sadece zahiri bir çelişki olduğu belirtilir.⁵⁹ Mesih iki muhtelif tabiatla konuşmuştur. Hz. İsa Hıristiyanlara, Tanrı’ya korkuyla baktıkları zaman;“ Bu ışığınız insanlar önünde öyle parlasın ki!” demelerini istemiş, gururlu olduğu bir anda ise “iyi amellerinizi insanların önünde yapmaktan sakının!” demiştir. Hıristiyanın ışığının yayılması için güzel amellerini açıktan yapması, takvasından dolayı da beliren amellerini gururlanmaması için gizliden yapmasının uygun olduğu açıklanmıştır.⁶⁰ Burada iki yorumu da kapsayan bir emir var oda “Tanrı’yı yüceltmektir” O halde iyi amellerin insanların önünde yapmamanın nedeni insanları değil Tanrı’yı yüceltmek için olmalıdır. Güzel işlerin insanların önünde ışık gibi tutmanın nedeni ise Tanrı’nın şanını yüceltmek içindir.⁶¹

Dağdaki Vaazda Hz. İsa’nın “dinsel doğrulukla” ya da “iyilikle” ilgili sunduğu doğruluk, dua ve oruçtur. Bunlar da tüm dinlerde yapılması istenilen şeylerdir. Bununla Yahudilerin fakirlere yardım etmeleri, dua etmeleri, oruç tutmaları istenmiş ve huzurda bütün bunlardan hesaba çekileceklerdir. Hz. İsa da öğrencilerinden bu işleri yapmalarını istemiştir.⁶²

Hz. İsa “ eğer dua ve yardım edersen ya da oruç tutarsan” diyerek cümlelerini kurmamıştır. Aksine iyilik yaptığında, dua ettiğinde veya oruç tuttuğunda⁶³ diyerek konuşmasına başlamıştır.⁶⁴ Burada Hz. İsa’nın sunduğu bu emirler Hıristiyanın Tanrı’ya, kendisine ve başkalarına karşı görevlerini ifade etmektedir.⁶⁵ Mesela yardım edilğinden dolayı fakir ve muhtaç kimselerin sevindirilmiş olmasının önemli olduğu söylenmiştir. Dua edilği zaman ise; Tanrı’nın rızasını dileyerek Tanrı’ya olan güvenin tam ortaya çıkmış olacağı vurgulanmıştır. Oruç tutulduğu zaman (Ruhi yükselmenin vesilesi olan, yemekten sakınma ile)nefsi yererek kişiliğini düzeltme noktasında fırsat yakalanabileceği söylenmiştir.⁶⁶ Hz. İsa öğrencilerine bu emirleri yerine getirip getirmediğini sormadı onlara nasıl ve neden uymaları gerektiğini öğretmiştir.⁶⁷

---

⁵⁸ Matta 6:5, Matta 5:16.

⁵⁹ Guthrie, D; *New Bible Commentary*, s.320-322.

⁶⁰ Holt, B; *Jesus God Or The Son Of God?*, s.211.

⁶¹ Cantril, H; *The Words Of The Lord Jesus*, s.134.

⁶² Herring, G; *Inroduction To The History Of Christianity*, s.156.

⁶³ Matta 5:2,5, 16.

⁶⁴ Heim, M; *Jesus*, s.107.

⁶⁵ Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.413-415.

⁶⁶ Cullmann, O; *The Christology Of The New Testament*, s.129.

⁶⁷ Macquarric, J; *Jesus Christ In Modern Thouht*, s. 120-23.

7. Dağdaki vaazın Genel Hatlarıyla Ahlaki hükümlerinin tahlili

Hıristiyan ahlâkına göre iyi ve kötünün ne olduğunu belirleyen, Tanrı'nın yasasıdır. Ahlâkî iyilik, Hz. İsa tarafından açıklanmıştır. Tanrı, babadır; O, kendisine itaat edilmesini emreder; O'na itaat edilmelidir; çünkü O, insanlar için en iyi olanı bilir; insanlar O'na itaat etmezlerse, O'ndan uzaklaşmış, O'na karşı yabancılaşmış olurlar. Hıristiyan ahlâkının dayandığı temel kurallardan biri de, Yahudilik'te olduğu gibi, Tanrı'ya benzemektir. İnsanın Tanrı'ya benzemesinin anlamı, bütün varlıklar arasında, Tanrı'yla anlamlı bir iletişim kurabilme kapasitesinin yalnızca insana verilmiş olmasıdır. İnsanda var olan bu Tanrı'ya benzeme özelliği, insanın cesediyle ilgili özelliklerden değil, rûhuyla ilgili özelliklerden kaynaklanmaktadır.⁶⁸ Aynı zamanda bu benzeyiş, insanın diğer varlıklar üzerinde otorite sahibi bir yönetici olması ve insanın, bilgi, doğruluk ve kutsallık gibi özelliklere sahip olduğu anlamına gelmektedir. Hıristiyan ahlâkı, Tanrı'nın, kendi doğasını ve amacını, insanlığın yararına olmak üzere, Hz. İsa'ya vahyetmesi inancından kaynaklanır; İnciller, Hıristiyan inancının ve ahlâkının en önemli dayanaklarıdır.⁶⁹

Hıristiyan ahlâkını özetlemek için en çok kullanılan kelime, sevgi (agape)'dir. Hıristiyan ahlâkında anahtar motif, Hz. İsa'nın sahsında vahyedilmiş olan Tanrı'nın sevgisine karşı içten gelen bir sorumluluk duygusudur; İncillerde zikredilen bir diğer motif de, mükâfât arzusu (Cennet) ve ceza korkusudur (Cehennem); fakat bu motif, ikincil bir öneme sahiptir; önemli olan, birincisidir; ödül ve ceza, birincinin bir yan ürünü gibi düşünülmelidir; ödül için çaba sarfedenler değil, sevgiden dolayı çaba sarfedenler ödüle ulaşacaklardır.⁷⁰

Hıristiyan ahlâkı ile diğer ahlâkî gelenekler arasındaki benzerlik, doğal hukuk anlayışının doğmasına neden olmuştur; bu anlayış, insanda mevcut olan temel ahlâkî esasları kendiliğinden fark edebilme özelliğine dayanır; buna göre insandaki vicdan duygusu, insanın akli sâyesinde, doğru ile yanlış arasında ayırım yapabilme ve ahlâkî tercihlerde bulunabilme özelliğine sahiptir; bir mânâda vicdan, Tanrı'nın sesidir; fakat sunu da belirtmek gerekir ki, vicdan duygusuna duyulan güven sınırlıdır; zira bazen o, dış etkilerden dolayı insanı yanıltabilmektedir.⁷¹

Hıristiyanlıkta Eski Ahit geleneğinden hareketle Tanrı'nın suretinde yaratıldığı düşünülen insan bedeninin, Tanrı'nın bir mabedi olduğu anlayışı vardır.⁷² Dolayısıyla bu mabedin temiz tutulması ve kirletilmemesi gerekir. Ahlaklı olmak, iyi olmanın şartıdır. Bu ise nesne, niyet ve koşullar açısından

⁶⁸ Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.80-87.

⁶⁹ Urban, L; *Christian Thought*, s.301-307.

⁷⁰ Hadon, M.G; *Moral Laws*, s.112-114.

⁷¹ Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.302-303; Hadon, M.G; *Moral Laws*, s.115-117.

⁷² Cahill, S.L; *Christian Ethics*, s.302.

insan tutum ve davranışlarının iyi çerçevede gerçekleşmesini ifade etmektedir.⁷³ İyi ve ahlaklı olmak, tutkuların esiri olmamak, sağduyu, adalet, cesaret ve itidal gibi tam erdemlere sahip olmaktır. Hıristiyanlıkta bilgelik, akıllı olmak, öğüt, güç, bilgi, dindarlık ve Tanrı Korkusu Kutsal Ruh'un insana yönelik yedi armağanı olarak tanımlanır.⁷⁴

Hıristiyan geleneğine göre İsa Mesih'in "Dağ Vaazı" olarak bilinen deyişleri,⁷⁵ Hıristiyan ahlakının temel özelliklerini içermektedir.⁷⁶ Burada doğruluk, merhametli olmak, temiz kalplilik, yumuşak huyluluk, barışseverlik, affedicilik; gösteriş, kibir ve ikiyüzlülükten uzak durma, insanların kusurlarından önce kendi kusurlarının farkında olma ve benzeri Hıristiyan yaşamına ilişkin temel kural ve değerler vurgulanır:⁷⁷

"Başkasını yargılamayın ki, siz de yargılanmayasınız. Başkasını nasıl yargıyorsanız, siz de aynı yoldan yargılanacaksınız. Hangi ölçekle ölçerseniz, size de aynı ölçek uygulanacak. Sen neden kardeşinin gözündeki çöpü görürsün de kendi gözündeki merteği fark etmezsin? Senin gözünde mertek varken nasıl olur da kardeşine, "izin ver de gözündeki çöpü çıkarayım" dersin? Seni ikiyüzlü! Önce kendi gözündeki merteği çıkar, o zaman kardeşinin gözündeki çöpü çıkarmak için daha iyi görürsün."⁷⁸

Beni, "Rab! Rab!" diye çağıran herkes "Göklerin Egemenliğine girecek değildir. Ancak göklerde olan babamın isteğini yerine getiren girecektir. O gün birçokları bana diyecek ki "Rab! Rab! Biz senin adınla peygamberlik etmedik mi? Senin adınla cinler kovmadık mı? Senin adınla birçok mucize yapmadık mı? O zaman ben de onlara açıkça şöyle diyeceğim: "Ben sizi hiç tanımadım. Çekilin önümden, ey kötülük yapanlar!"⁷⁹

İnsanlarla ilişkiler açısından birçok dinde vurgulanan ve "altın kural" olarak adlandırılan "Başkalarının size nasıl davranmasını istiyorsanız siz de onlara öyle davranın" ilkesi, Hıristiyan kutsal kitabında da vurgulanmaktadır.⁸⁰

"Dar Kapıdan girin. Çünkü yıkıma götüren kapı geniş ve yol enlidir. Bu kapıdan girenler çoktur. Oysa yaşama götüren kapı dar, yol çetindir. Bu yolu bulanlar azdır."⁸¹ Yeni Ahit yorumlarında "Enli ve Geniş" yolun ahlaki ihmal, yüzeysellik, enaniyet, riyakarlık, yalan, hırslar, eleştiri ruhu ve katlaşmış kalp olduğu vurgusu yapılmıştır. Çünkü onun sınırları gerçekten açıktır. Bu yolun darlığının sebebi Hz. İsa'nın "ilahi ilan" diye adlandırılan Tanrı'nın sözünde

⁷³ Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.118-120.

⁷⁴ Hadon, M.G; *Moral Laws*, s.118.

⁷⁵ *Matta* 5-7.

⁷⁶ Aydın, M; *Dinler Sözlüğü*, s.155; Hadon, M.G; *Moral Laws*, s.119.

⁷⁷ Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.122-123.

⁷⁸ *Matta* 7:1-5.

⁷⁹ *Matta* 7:21-23.

⁸⁰ *Matta* 7:12; Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.124-126.

⁸¹ *Matta*7:13-14.

bildirdiği kurallara sınır getirmesidir. Tabiki bu kurallar doğru ve düzgün kurallardır.⁸² Dar kapıdan girebilmenin ölçütü hırsları, bencilliği, aşırı istekleri terk etmekle olacaktır.

Yeni Ahit yorumlarında rastladığımız bir açıklama dikkatimizi çekmiştir. İki yolun var olduğu bildirilmiştir. Bunlardan Birincisi çileli-dar yol, bu yol İsa Mesih'in yoludur. Hz. İsa'ya bağlı olanların yoludur. Diğer yol ise geniş yoldur. Bunun dışında orta yol yoktur denilmiştir.⁸³ Aynı şekilde iki kapının var olduğundan söz edilmiştir. Biri dar kapı diğeri ise geniş kapıdır bu kapılar dışında başka bir kapının olmadığı belirtilmiştir. Toplulukların "çok topluluk" ve "az topluluk" olarak ikiye ayrılacağı belirtilmiştir. Başka aralarında tarafsız bir topluluğun olmadığını söylemişlerdir. Bu yolculuğun ise ya "Helakla" ya da "Hayatla" sona ereceği bildirilmiştir. Üçüncü bir alternatif yoktur. İsa Mesih'in insanları bir taraf olmaları gerektiği noktasında uyardığı belirtilmiştir.⁸⁴

Bir Hıristiyan azizi olan Saint Augustin (354-430)'e göre bütün eylemlerimizin gayesi, erdemdir; erdem de, akla uygun hareket ve ebedî mutluluğa götüren yasama sanatıdır. Ona göre, bu dünyada Hıristiyanlık'ın emirlerine inanan ve bu emirlere uygun bir şekilde yasayan insan, bu mutluluğa kavuşacaktır. Onun ahlâk anlayışı, Hıristiyan unsurlarla Platoncu unsurların bir karışımı olarak kabul edilmektedir.⁸⁵ Yeni Ahit yorumlarına göre, ahlâk yasası mutlak ve hiçbir şeye bağlı değildir; ahlâk yasası, Tanrı tarafından konduğu için iyi değildir, bilakis bu yasa iyi olduğu için Tanrı onu koymuştur; bir şey, Tanrı yasakladığı için kötü değil, kötü olduğu için Tanrı tarafından yasaklanmıştır. Bazı teologlara göre insan, Hz. Âdem'in işlemiş olduğu günahattan dolayı, günahattan kaçınma ve iyilik işleme konusundaki özgürlüğünü kaybetmiş ve ilâhî iradenin elinde bir kukla haline gelmiştir.⁸⁶ Ona göre Tanrı'nın inâyeti (Latince'si: Charis; İngilizce'si: Grace) olmasa, hiç kimse Şeytan'ın tasallutundan kurtulamaz ve Hıristiyanlığa uygun bir hayat yaşayamaz; ona göre ahlâkî hayat, sevgi (agape) kelimesiyle açıklanabilir. Hıristiyan düşünürlere göre doğal yasa, bizim doğa gereği eğilimli olduğumuz yasadır; vahyin doğaüstü yasası onu tamamlar, fakat onun yerini almaz; doğal insan, vahiy olmaksızın iyi olan şeyi bilebilir.⁸⁷ Bazı Hıristiyan kelamcılara göre akıl, doğru kullanıldığı takdirde bizi yanıltmaz; vahiy de, kaynağı Tanrı olduğu için bizi yanıltmaz; bu itibarla, akıl ve vahiy gerçeğinin, birbiriyle uyumlu olması zorunludur. Aquinas geleneğine bağlı olan Hıristiyan kelamcılar, ahlâkî ilkelerin gerçek kaynağı olarak Tanrı'yı görmekle beraber, insanın bu ilkeleri

⁸² Matta 11:30, Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.115.

⁸³ Malachi, E.N; *The Birth Of Morality*, s.201-204.

⁸⁴ Radburn, H.U; *Religion Give Up*, s.217.

⁸⁵ Kedrick, K; *Saint Augustin And Understanding Of Religion*, s.35-36.

⁸⁶ Radburn, H.U; *Religion Give Up*, s.218-219.

⁸⁷ Hadon, M.G; *Moral Laws*, s.120; Eddrick, E; *Jewish Sharia*, s. 38-39; Radburn, H.U; *Religion Give Up*, s.220-221.

kendi aklıyla bilebileceğine inanırlar; onlara göre insan, vahiyden bağımsız olarak neyin iyi, neyin kötü olduğunu bulabilir.⁸⁸

Kaynaklar

Aydın, Mahmut; "Yahudi Bir Peygamberden Gentile Tanrı'ya: İsa'nın Tanrılaştırma Süreci" İslamiyât, C.3, Sayı 4,

Aydın, Mehmet; *Dinler Tarihine Giriş*, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2002.

Aydın, Mehmet; *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2005.

Bihlmeyer, K; Tuchle; H; *I ve IV. Yüzyıllarda Hıristiyanlık*, Çev.: A.Göral, Güler Matbaası Yay., İstanbul, 1972.

Borb, Marcus; *Jesus, A New Vision*, New York, 1987

Brooke, G.J; *The Birth Of Jesus*, T&T Clark, Edinburg, 2000.

Bultman, Rudolf; *Theologie Des Neuen Testaments*, J.C.B. Mohr Tübingen, Köln, 1980.

Burg, Halbart; *Christentum Und Jesus*, Harper Press International, New York 1999.

Doran, Robert; *Birth Of A Worldview In Early Christianity In Its Jewish And Pagan Context*, Westview Press, Oxford, 1995.

Fox, Emmet; *The Sermon On The Mount*, A Division Of Harper Collins Puplichers, New York, 1989.

Gündüz, Şinasi; *Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı*, Ankara Okulu Yay., Ankara, 2004.

Gündüz, Şinasi; *Mitoloji Ve İnanç Arasında*, Etüt Yay., Samsun, 1998.

Gough, Michael; *The Early Christians*, Praeger Publishers, New York, 1961.

Golf, T.; *Paul Chirstian Understanding*, Prage West İmprint, New York, 1994.

Kevin, J.D; *Christian Faith And Social Action*, Charles Press, England, 1987.

Kutsal Kitap; Yeni Çeviri, Ohan Matbacılık Ltd.Şti, İstanbul, 2001.

Lapide, Pinchas; Ulrich, Luz; *Jesus İn Two Perspectives A Jewish-Christian Dialog*, Lawrence Press, Ausburg, 1987.

Leeuwen, Van; A.T. *Christianity In World History*, Ediburgh House Pres, 1966.

---

⁸⁸ Hadden,R; *Religion And Marriage*, s.168-169.

Sarıkçıoğlu; Ekrem; Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Kardelen Kitabevi, Isparta, 1999.

Stott, John; *The Message Of The Sermon On The Mount*, İnterVarsty Press, Leicester, United Kingdom, 1984.

Tümer, Günay - Küçük, Abdurrahman; *Dinler Tarihi*, OcakYayınları, Ankara, 1997

Vermes, Geza; *Jesus The Jew*, Dominican Publications, Philadelphia, 1973.